

VÖRÖS ISTVÁN (1964) Budapest

VÖRÖS ISTVÁN

Szülőföldjeim

1. JÁNOS KÓRHÁZ

A János kórházban születtem. Ez a hely kéne tehát szülőföldem origója legyen, de talán azóta se jártam ott, mellette persze sokszor, villamossal, kocsival, bringával a közvetlen közelében. Semmit nem érzek. A szülőföld közepe érzéketlen terület. Viszont a pesti oldalon az a kórházépület az Állatkert mellett, ahol az én gyerekeim születtek, sokkal jobban meghatároz. Hetente elmegyek mellette vonattal. A munkahelyemre tartva. Épp átépítik, de más épületekkel ellentétben legalább nem bontották le. Két szülésben vettem ott részt. De részt vesz-e az ember a saját születésén? A csecsemő is szenved? Meglehet. De közben még épp nem vagy. Állítólag nehéz, hosszú szülés volt. Éjfélkor születtem. Két nap határán. A kórház egy kilométer sugarú körében telt a gyerekkorom budai része, előbb a Mártírok útján laktunk, aztán a Kisrókus utcában. Két csodálatos, megfeythetetlen név. Az elsőhöz kellett a félrehallás, a második név ma is megvan, híres utca lett, a gyár helyére a Millenáris került. Felnövekedve végignéztem, ahogy az ablakunk alatt megépül a Kohó és Gépipari Minisztérium. Túl is nőtte az ablak magasságát. Aztán Nehézipari, majd Ipari Minisztérium lett. Most azt is lebontották. Ronda épület volt, nem kár érte, majd kerül a helyére egy még rondább. Csak annyi az érdekes, hogy ötven fölé az épülés oldaláról a lebontásokéra kerül át az ember. Már látja az időt. Látja, mert sok mindent nem lát, amit látott. Már érzékeli a lassabb folyamatokat is.

Mennyi ház veszett el, mennyi otthon ezalatt? Mennyi fa, épület, telek, szőlő? Mennyi üdülő, barát, rokon? Mennyi ruha, mennyi nap, mennyi beszélgetés, mennyi lehetőség?

Jöttek persze más lehetőségek. Kamaszkoromban egész életműveket terveztem el, ötletek sorát, melyeket majd filmrendezőként megfilmesítek. Ha valaki azt hiszi, nem lett belőlük semmi, téved. Van, amelyiket elfelejtettem, de az is valami. Mást megírtam színdarabként, nyertem is vele egy nagy pályázatot – majdnem, mert a díjkiosztás reggelén felhívtak, hogy utolsó pillanatban másodiknak raktak le. Több mint tíz év alatt nem tudott ez megfordulni bennem? Meg tudott, meg tudott, forog is szépen. De a szülőföldem felém fordított arcára nagyon jellemző, hogy: Majdnem! Meg: Persze, de talán mégse te. Majd valaki más. Ugyan miért akartad? Ebbe rohanok bele mindig. Ebbe a kirohanásba, kimaradásba. Ez a visszasöpörtség a hazám.

Mindannyian kudarcok sorozatán jutunk előre a sikerekbe, és sikerek sorozatán át a kudarcokba. Ebből a hazából, a félresöpörtség-érzetből el kell menekülni. Menekülni kell a begyökerezettségből, begyöpösödöttségből mindannyiunknak. Bárkiből könnyen válik kudarcgyűjtő. Szerencsére ott van a tudatalatti, ahová az ilyen hamis képeket bele lehet dobálni, hogy ott szépen megemésztődjenek. Nem szabad szíre-szóra előrángatni onnan bajainkat.

Egy országot, egy korszakot, egy társadalmat alapvetően kétféle dinamika jellemezhet. Kétféle tekeredhet időspirálja. Vagy az egymást erősítő sikerekében pöröghet, avagy ellenkezőleg, a feltorlódó kudarcokéban tétlenkedhet. Gyerekkorom óta ezt a harcot látom: a szabad vállalkozókedv és a felülről való megmondás vitáját. Gyakran a szabadság vereségével.

Kár volt ebbe a szövegbe belefogni, ha csak panaszládának akarom használni. Mindenki hordoz annyi sebet, hogy ugyanezt nyugodtan elmondhatná. Ismerem az életet, senkinek se sikerül minden, nem gond. Akinek sikerül, annak se sikerül. Van itt valami idegenségérzés, amit körül szeretnék járni. Körüljáróm a saját idegenségérzésemet, és megvan a hazám. Dehogy. Ezt nem gondolom. Épp ellenkezőleg, inkább nagyon is sok helyen vagyok otthonos. Talán több helyen is, mint illenék.

De azért ne térjünk ki az elől, amiről beszélni próbáltam. Hisznek önök a lélekvándorlásban? Mert én nem hiszek. Én tudok róla. Szerintem más bolygókról is lehet idevándorolni. Messzi, távoli galaxisokból. A léleknek nem kell nagy tereken keresztüljutnia, hogy ideérjen. De hagyjuk az ezoterikus zöldségeket, nem is ezt akarom mondani. Az azért sok mindenre magyarázat volna, ha valami más bolygóról pottyantam volna ide. Nem tudják elképzelni a meglepett idegenségnek azt a fokát, ahogy a gyerekkorom első éveit teltek. A folyamatos undorban. Maga az evés mint borzadály. Hús? Büdös, zsíros. Tej, fehér nyálka. Bűzlő ételek a töltött káposztától a halászléig. A kolbász. Nagyon nehéz volt minderre rászoktatniuk szüleimnek és nevelőimnek. Húsz évbe telt. Most próbálok visszatérni a gyümölcsök, zöldségek barátságos, nem visszataszító világába. Idegen voltam a saját gyerekkoromban?

2. MÓR

Kettő- és négyéves korom között vidékre kerültem. Az első egységesebb emlékek onnan valók. Írtam már sokat róla: Bakonymérő. Csak a térképen nincs ott. Az eredeti neve: Mór. Sváb falu. Mert svábok vagyunk, bár németül már elfelejtettek megtanítani. Nincs rá mód. Nem adódik. Bár szeretnek, az nem kérdés, de a jövőmre nem gondolnak. Igen, ki kell mondanom, szeretnék kétnyelvű lenni. Nagy küszködésekkel megszereztem magamnak a nyelveket, a csehet, a németet, az angolt. De oda kellett mennem hozzájuk további szülővárosaimba: Prágába, New Yorkba, Berlinbe.

Látható, hogy alapvetően fővárosi vagyok. (NY nem főváros? – csak a világ fővárosa, bár még a nevét viselő államnak se, közjogilag.) Úgyhogy gyerekkoromban arra jutottam, ha a város, ahol lakunk, a főváros, akkor ahol a nagyszüleim laknak, annak a főfalunak kell lennie. Sajnos azóta várossá emelték, így most már kisváros, főfalu helyett. Ugyanez még egyszer megtörtént az életemben. A falu, ahol nehéz szülés, több év katasztrófálisan rossz tanítás után valamennyire egyetemi oktatóvá formáltam magamat, Piliscsaba, a leglegendásabb hely volt, állítólag az egyetlen falu a világon, ahol egyetem van. Erre nem város lett belőle is? Ahogy gyerekkorom másik büszkeségéből, a világ legnagyobb községéből, Érdből. Tudni kell megbecsülni a kicsiséget, mert nagyok itt és most nem lehetünk. Ám a kicsiségben ugyanolyan horizontok nyílnak, mint a nagyságban. A különbség csak az, hogy a kvantummechanika törvényei fognak rá vonatkozni, nem pedig a newtoniak meg az einsteiniek.

A kicsiség megbecsülése nem más, mint a versírás. A legnagyobb költők tudják a legtöbbet a kicsiségről (a részletek, a kicsiségek!). Nem mintha rögtön megszerettem volna a verseket. Egy óvodai ünnepségen a *Kutyatárt* kellett mondanom, és így szembesülni, hogy van egy költő, akinek ugyanaz a neve, mint nekem. Vörös. Vagyis hát Weöres.

Nem elég, hogy Mór volt a főfalu, de abban a legkülönlegesebb ház vitathatatlanul a miénk. Hogy miért volt olyan különleges? Mert egymagában állt az utca közepén. Az öt utcaserűség találkozásában képződött hosszúkás és szintkülönbséges tér közepét a harmincas években megvette a nagyapám, hogy oda építse föl a boltját és a házát. A bolt később a belvárosba költözött,

NAGY ÁRPÁD PIKA, *Generációk*, 2006;
Egyémás között, 2007

NAGY ÁRPÁD PIKA, Fenyegető vákuum, 2006;
Alkonyat után közvetlenül, 2006

aztán az állam kezére szállt. Gyerekkoromban a következőképpen festett a ház: sárga fal fehér keretsíkokkal. Lejtő miatt aszimmetrikus épület, amelyet három irányból utca vesz körül, szemből, ahol máig megvan a befalazott boltajtó, kis libalegelővel, lentről pincebejárattal. A negyedik oldalon egy parányi kert csatlakozik az épülethez, mögötte ugyanekkora baromfiudvar, ezeknek a lenti utca felőli oldalán alacsony téglá-, a másikon magas kőkerítés fut, aztán az egész a nyárikonyha épületében végződik. Némileg egy római kori átriumos magánház szerkezetét mintázva. Tehát mi még római korból itt rekedt maradványok vagyunk? Rómaik? Magyarul beszélő latinok? Óeurópaiak? Nemcsak Klagenfurtban vagy Kremsben, de Rómában is mindig otthon érzem magamat. Bár németül gyengén, olaszul csak az intuíció szintjén tudok, a nyelvek közös európai alapját még akkor is értem, ha az anyanyelvem grammatikája más. Nemcsak grammatikája van a nyelvnek, hanem egy grammatika alatti rétege is. Az már a magyarban is közép-európai. Áll a magyar nyelv sodrának közepén is egy körbefalazott ház, melynek ablaka a völgyben rejlő toszkán hangulatú tájra nyílik, ezen a látványon keresztül értek meg sok mindent, aminek megértésére a tudásom nem is jogosítana fel. Ha odafigyel az ember, észreveheti, hogy többet ért, mint amennyit értenie lehetséges volna. De a lehetetlen elérése lehetséges. Ebből persze az is következik, hogy a lehetséges elérése viszont sajnos gyakran lehetetlen. A nyelveket tanulja az ember, tanulja, nem történik semmi, míg egyszer csak egy reggel minden bejelentés nélkül megnyílnak. Már az, amelyiket addig eredménytelenül, ám kintartóan tanultuk.

Ez az írás arról szól, mitől vagyok annyi helyen otthon Európában. És lehet, hogy ez a móri, nagyszülői ház az oka az egésznek. Maga Mór. A kétnyelvű falu, ahol sikerült ugyan elkerülnöm a kétnyelvűvé válást, de a többkultúrájúvá válást nem. Nagyszüleim nemzedékének kihalásával nagyjából eltűnt a kétnyelvűség a településről. Bár a behajtásnál még németül (svábul) is ki van írva, hogy Moor, de külön oszlopon nemrégiben megjelent a rovásírásos felirat is. Ez alighanem a magyarság kizárólagosságát jelenti. Az üzenet anneksziós, kizorító élet nehéz lenne nem érzékelni egy sváb nagyanyanyelvű őslakosnak. Azt olvasom ki belőle: Mi itt nem akarjuk a kétnyelvűséget, a többkultúrájúságot. De aki a többkultúrájúságra nemet mond, az közben mellékesen a kultúrára is nemet mondott. (Ráadásul az állammal megerősített nemzetiség egyeduralmát hirdető világ rémes jövőt sejtet a magyarok számára Erdélyben, Szlovákiába, a Vajdaságban. Ha régióink megint nemzetállamokra esik szét, akkor az erdélyi magyar kultúrának hosszú távon vége.) És ez újra csak azt jelenti, hogy a kultúra maga kerül veszélybe. Móri sváb vagy erdélyi magyar kultúra nélkül már nagyon nehéz lesz kultúráról beszélni. Magyar és egyetemes kultúráról. Igen, én Kolozsváron is meglehetősen otthon érzem magam.

Talán még ennél is messzebről jöttem. De az a móri udvar a hároméves gyerekek teljes világot kínált. A hatvanas évek derekán jártunk, a nyárikonyha nyitott ajtaján folyamatosan kihallatszott a jókora rádióból a műsor: zene, hírek, vízállásjelentés. Amikor az utóbbiban némelyik település neve után hozzátették, hogy „duzzasztott!”, annak különösen örültem, mert a zúza szó jutott eszembe, és így maga a levesben kékre főlő csirke- vagy liba-zúzógyomor, melyet, úgy tűnik, hamar megszerettem. Nem is volt az hús. Rugalmas, szinte gumiszerű anyag, semleges ízzel. Az volt nekem való. A fantáziálás néha annyira elragadott, ki tudja, talán előző szülőházam tájain jártam, hogy rám kellett szólni, mert arcjátékom és mozdulataim arról tanúskodtak, hogy nem vagyok itt jelen. Annál keservesebb volt a visszatérés az úgynevezett aktuális realitásba.

Amikor már Budapestre jártam általános iskolába, a nyarakra mindig leszállítottak Móra. Milyen szép volt (de kinek volna erről másmilyen emléke),

mikor az iskolai táblán elkezdtek írni, hogy: !, Ó!, IÓ! CIÓ! ÁCIÓ!... Volt, hogy már május utolsó napján Juliska néniék nagy szürke Warszawáján Móra utaztam, és néha csak szeptember 6-án kezdődött az iskola, tehát egy bő negyedév állt rendelkezésemre az önfeledt szabadság paradicsomában. Ha az örökkévalóság nem lenne más, mint hogy megszámlálhatatlan ilyen napot töltök nagyszüleimnél Móron, unokatestvéreim váltakozó társaságában, barátokkal az utcán lődörögve, később egyre többet olvasva, akkor elvállalnám. Ez bármeddig jó volna. Nagymama, nagypapa, a cseresznyefa a szőlőben (az a nagy, öreg fa volt talán a harmadik nagymamám). Ebédre borsóleves, krumpliszta. WC helyett a ház mellé tapasztott pottyantós kőbudi, ahová nyári estéken lehallatszott a nem sokkal fölöttünk, a lápon levő mocsári tóból a békák éktelen brekegése. Azt énekelték: „Nyár van, az öröklét talán lehetséges, kikeltünk, langyos vízben ünnepeljük a létet. Ez sose lesz másként.” Magam is úgy éreztem, mint ők. Másként lett, mert a tavat szeméttel kezdték feltölteni, és a környező házak között édeskés, savanykás szemétszag terjengett.

Jó néhány dolog van, amit már többször megírtam ebből az időből, szégyellnék most újlag előhozakodni vele, bár felelőtlen nagyképűség volna azt hinni, hogy az olvasók mind végigtanulmányozták összes műveimet. És még aki meg is tette ezt, nyilván egy csomó részletre nem emlékszik. Na persze a múlt, mint mindannyiunknak, nekem is fekete foltok hosszú szalagja, míg egy-egy színes emlékfoszlány fel nem dereng rajta.

A szőlő nem volt messze, negyedóra séta, öt perc bicikliút. A domb szélén húzódó pincesor két háza közti sikátoron át kellett fölmenni a rögtön meredeken emelkedő borozdába, mely mély volt, és a széle fűvel benőtt. Az első kilaposodásnál állt az emlegetett cseresznyefa. Nemrég jártam a közelben, akkor még megvolt ez a növényi nagymama. Miközben a másik kettőt, a vér szerinteket már eltemették. A cseresznyevér szerinti nagymama után újabb meredek következett, majd a viszonylag keskeny szőlősáv át is hajlott a túlsó lejtőre, ahonnan már nem a falura nyílt lélegzetelállító kilátás, hanem a Vértes és az Újtelep felé.

3. KISRÓKUS UTCA

Az év háromnegyede viszont a Kistrókus utcában és a Marczibányi téri általános iskolában telt. Leszámítva a hétvégéket, mert szombaton, a kétórányi tanítás után a Trabantunkba pattantunk, és rohantunk le Móra. Mikor bejött a szabad szombat és a második Trabantunk, akkor már péntek este. A vasárnapi reggeli volt Móron a legjobb. Sült kacsa- vagy libamáj tört krumplival, zsemlelén kisütött vérrel és apró csemegeuborkával. Aztán visszamentem aludni, és a kedvenc kék párnámon még színes álmok kavartak a fejemben egészen a rádióban tizenegy órakor kezdődő vasárnapi koktélig.

Szóval az év háromnegyedének öthetedében Budapesten tartózkodtam. Hétfőtől péntekig. Persze folyamatosan Pesten laktunk, de egész évben Móron vikendezünk, így mind a kettő egész év. Tehát egy év alatt kettő. És ezért is éreztem magam úgy az osztálytársaimra pillantva, akiknek nem volt egy ilyen másik, titkos életük, hogy hátrányban vannak velem szemben. Nekik kevesebbük van. Csak egy, városi életük. Egyik osztálytársam, aki pár nyári hetet mindig egy nógrádi kis faluban töltött gyerektáborban, próbált úgy tenni, mintha az ő fontoskodva emlegetett alkalmi fölérnének a valóságos falusi étellel. Nem is sejtette, hogy én tudom, mekkorát téved.

Vitt még út tovább Mórrol is. Beljebb a valóságba, kijjebb az álomvilágból. Amikor átmentünk a közeli Nagyvelegre nagyapám testvérét, Misi bácsit meg-

látogatni, akkor a falusi lét olyan mélységeibe jutottunk, hogy a kerítésen túl folyó Galya-patakban nyugodtan fürödhettünk az unokaöcsémmel.

De azért a nyolc év a Marczibányi téren, bár én hétvégére mindig eltűntem, meghatározó volt. Ámde nem tudom, mit határozott meg. Életem legsikeresebb időszakát ott éltem. Tanulmányi versenyek, egyszerre történelemből és matematikából, föllépés humoros szavalókönyvünkkel, a Félix kórossal sok helyen, még a rátóti humorfesztiválon is. Aztán a gimnázium ezt az egészet szétzilálta. Még szerelmemmel, O. Krisztával is megszakadt a kapcsolat, mert föl sem merült bennem, hogy más iskolába járva is jogunk és módunk volna találkozni. A hely és a lehetőségek szelleme? Vagy szellemtelensége?

Minden helynek van szelleme. Erős alkotó kisugárzása. Mostanában, ha bárhová utazom, igyekszem alkalmat találni a versírásra, hogy erőt tudjak meríteni ebből a helyi kisugárzásból.

4. PRÁGA ÉS A YADDO (NY, USA)

Prágába huszonegy éves koromban jutottam először el, de nem sejthettem, milyen komolyra fordulnak majd a dolgok. Egy évre rá, a tanárképző főiskoláról illegálisan áthallgatva elkezdtem a cseh szakot. Majd a következő tanévben legálisan is. És huszonhárom évesen egy február eleji hajnalon arra kellett egy hálókocsiban ébrednem, hogy fél évre – azaz egy örökkévalóságra Prágába érkeztem, ahol majd tanulni fogok. Én igazán elmondhattam, amit az *Egy szösz szerelmében* a zenész fiú, persze egy nagyot hazudva, ismételt: „Senkim sincs Prágában! Senkim sincs Prágában!” Nem volt, nem volt. Kellett egy sétát tenni a hajnali, hűvös és 1988-ban még rendkívül szürke városban, amíg az egyetemen fogadtak, és útbaigazítottak. Illetve mindjárt azzal kezdték, hogy egy nyelvi tesztet írtak velem, mely alapján meg akarták saccolni, melyik szinten kell kezdenem tanulmányaimat. Na, az volt Prágában a születésem pillanatára. A nullpont. Az origó. Olyan rosszul írtam meg, mintha nem töltöttem volna előtte másfél évet úgy, hogy lényegében éjt nappallá téve csehül tanultam. De akkor és ott, ennek semmi hatása nem volt. A leghülyébbek közé kerültem. Az újszülöttek üres tekintetével néztem a nyomott hangulatú Prágára. Akkor az a város még nem az a turistaparadicsom volt, mint most, nem az az élő giccs, hanem Kafka lélegzete még ott gomolygott köd formájában az üres Károly híd fölött, az utcákon Hašek nevetése hallatszott, a hosszú villamosvonalak piros szerelvényei alatt csikorgott a sín. 18-as villamossal kell kimennem a Petřinyre, a Szélmalom nevű kollégium mélyföldszinti, ráccsal védett szobája lett az enyém. Vécé, zuhany, bűdös közkonyha a folyosó végén. Ezen a szinten külföldiek, nagyrészt arabok és kínaiak laktak, a többi magyar, aki egy hónap múlva érkezett, egy szinttel följebb kapott helyet. Az ablakomat egy pár bokor választotta el az udvaron focizgatók sportéletétől. Volt szobatársam is, de ő szerencsére nagyon ritkán mutatkozott, egy cseh fiú. Még évekig tartottuk a kapcsolatot, amikor már nem kellett attól félnem, hogy ugyanabban a dobozszobában kell éjszakáznunk. Leírom a szobát. Műanyag kilincses, fölül opálüveg ablakos ajtó egyfelől, szobaszéles ablak másfelől, alatta túlhevült radiátor. A szoba egyik oldalán két priccs, ágyneműtartóval elválasztva, a másik oldalon két íróasztal, trabantkék felülettel. A könyvespolcon a műanyag néprádió, melyen csak a hivatalos cseh rádióadás fogható.

Az egyetemre aztán nem sokat jártam be, mert az első reggel eltűnt a szobatársam, kiment valahová a koleszba, és nem tudtam, vitt-e magával kulcsot. Bezárni nem akartam, nehogy kizárjam őt, nyitva meg nem szívesen hagytam volna a szobát. Szóval tehetetlenkedés. Tizenegy lett, mire a szobába visszavergődött, volt nála kulcs, én meg írni kezdtem inkább egy regényt

arról, hogy egy angyal érkezik a földre, aki két, épp mély filozófiai vitát folytató, remeteéletet élő barát eldönthetetlen töprengéseit zavarja össze vagy állítja jó irányba. Akkor születtem meg mint prózaíró, bár a könyvet végül egy kiadó felháborodva adta vissza, amikor ősszel, már otthon édesanyámmal legéptük. Mondván, hogy miféle misztika ez. Azóta se jelent meg, én ki is dobáltam a példányait, szerencsére Kemény Istvánnál megmaradt egy, és az alapján mostanában igyekszem rekonstruálni belőle annyit, ami érdekes, melléteve akkori prágai életem tanulságait. Az időt, amikor kitavaszkodott, a közeli barokk kolostor gyümölcsösében töltöttem, és a *József és testvéreit* olvastam, aztán mentem a szobába írni.

Még 1991-ben és '92-ben is kijutottam részképzésre, így újabb két prágai tavaszt éltem át. Ezzel be is előztem a csehekkel szemben, akik összesen egy prágai tavasz boldog élvezői voltak, míg nekem három is jutott. Abból egyet ugyanebben a kollégiumban, csak a legfelső emeleten töltöttem. A következőt az egy villamosvonallal odébb levő Kajetankán, ahol sokkal jobb körülmények voltak. Pár év múlva már kiemelt ösztöndíjasként visszajutottam a Szélmalom kollégiumba, addigra kicsit több luxus volt ebben a régi diákszállóban is. Ám akkor már feleség és kisgyerek várt otthon, és a közben megjelenő hatodik kötetem, *A csodaöreg*. Esterházy Péter levele talán még ott ért a kollégiumban, hogy ez a könyv neki mennyire tetszik. Akkor az irodalomba befogadott író született meg ott, Prágában. Ugyanitt ért egy telefon a Soros Alapítványtól, hogy támogatják egy két hónapos utamat egy amerikai alkotóházba. Na, ott, másfél évvel később, a Yaddón tanultam meg végleg verset írni. Abban a szobában és ágyban aludva, ahol korábban Ted Hughes és Sylvia Plath aludtak, megvilágosodtam. Átjárt a szellemük, meg talán a környéken sokat részegeskedő Edgar Allan Poe-é is, és ömlöttek belőlem a versek. Ijesztően merész, szemtelen, hátborzongató versek. Ez lett *A darázs tanításai* című kötet. Munka közben azt hittem, ezzel más irányba fordítom a magyar irodalmat. Később aztán kiderült, nem fordul az olyan könnyen. Bár ennek a könyvnek az anyaga alapján kaptam előbb egy német díjat Michael Krüger és Peter Handke döntésének köszönhetően (Hubert Burda-díj), majd jelent meg az első német kötetem (*Die leere Grapefruit* – melynek címadó verse arról a prágai kollégiumi szobáról szól, amit az előbb sokkal esendőbb, mert saját magánemberi, esszéíró szavaimmal, leírtam), a kötetnek köszönhetően egy évre meghívást kaptam a DAAD-tól Berlinbe.

5. BERLIN, CHARLOTTENBURG

Berlini lakásunk a Windscheid Strassén volt, közel a Stuttgarter Platzhoz és a Leonhard Strasséhoz. Ez az én szülőházam, otthonom Berlinben. Mikor később egy felolvasás miatt a Magyar Intézetben laktam az Unter den Linden közelében, az volt a reggeli programom, hogy elfutottam ide, haza. Vagy másfél óráig tartott, amíg Tiergartenen végig egész a Litzenseet elértem, majd ugyanennyi vissza. Gyönyörű futás.

A berlini otthonosságot legjobban úgy tudom érzékeltetni, hogy leírom, miként kísértem ott reggelente a gyerekeimet iskolába. Ha csak ezzel telne az örökkévalóság, ilyen délelőttök ismétlődésével, azt is elvállalnám. Persze örökkévalóság nincs. Az maga az örökkévalóság, hogy egyszer megtörtént. Az, hogy több mint százszor, már több is, mint az örökkévalóság.

A negyedik emeleten lakunk. Nincs lift. A fakorlátos, falépcsős, szőnyeges, jellegzetes berlini lépcsőházban a lépcsőt nyikorgatva megyünk le fél nyolc után a fiammal. A két gyereket nem egyszerre viszem, a lányom elsős még, és az elsősöknek elég kilencre menni. Ott valahogy tudják, hogy a kicsiknek szükségük van alvásra, nehezen ébrednek. Ott rengeteg mindent tudnak

a gyerekekről, amit az itthoni iskola nem akar tudomásul venni. Szóval először a fiammal megyek. Mivel a ház évek óta művészlakásoknak is helyet ad, valaki, nyilván az egyik ilyen lakó, az alsó lépcsőfordulóban egy gyönyörű néger-portrét hordozó fagömböt helyezett el, nemes anyag, ugyanolyan fából van, mint posztamense, a korlát oszlopa.

A Kant Strasse felé indulunk, a második saroknál balra kell fordulni. Egy grund mellett visz el az út, a kerítését telegraffitizték, de nem kuszán, hanem egy különös álmvilágot ábrázolva. Volt ott egy óriási gorilla, hegyek, felhőkarcoló, egy tehén. Mikor legutóbb a valóságban, az említett futás során, majd később az internet képein néztem, még megvolt ez a hosszú festmény. Újabb két sarok, és jobbra ott az iskola. Fiam bement, én meg igyekeztem a Leonhard Strasse-i közért felé, hogy elvégezzem a reggeli bevásárlást, melyből nem maradhatott ki soha a török joghurt és a német százszerű almálé. Mire hazaértem, már indulhattam is a lányommal, akit közben Ági felöltöztetett és megreggeliztetett. Lányom különösen szerette a már említett színes pannót a grund falán. Mikor ő is beért, hosszabb úton sétáltam haza a Litzensee mellett, a nagyvárosi tó csendes parkjában előfordult, hogy vállmagasságban az egyik ágon egy rétisas ült. Mikor egy ismerősünknek megemlítettem, a legtermészetesebb tényként mondta, igen, fészkel ott egy pár. Tíz felé értem haza, és már írhattam is. Ott dolgoztam a *Thomas Mann kabátja* című regényemen, ami végül csak a múlt évben jelent meg, mert annyi publikálnivalóm van mindig, hogy a könyvek úgy állnak sorba, mint egy gyerek ágya előtt a plüssállatok. Mikor belefáradtam ennek a regénynek (melynek volt egy olyan munkacíme is, hogy *Az örögi jogok szerződése*) a munkálataiba, pihenésképpen elkezdtem egy szóra-

kozlatóbb, gimnazistákról szóló regényt, melyet beelőzve, már öt éve kiadtam a Jelenkor Kiadó jóvoltából (*Gagarin, avagy Jóslástan alapfokon*). Mire evvel megvoltam, el is telt az egy év. Közben persze befejeztem és összeraktam életem leg-hosszabb verseskönyvét is, *A Vörös István gép vándoréveit*. Így született a Vörös István gép. Így lehet az, hogy annyi helyen tudok otthon lenni. Ez talán annak a szabadságnak is köszönhető, hogy bármelyik otthonomból bármelyikbe utazhatok, nem kell engedélyt kérni rá, maradhatok ott, és nem sértődik meg az épp magára hagyott otthonom, hogy elhagytam, disszidáltam. Nem tart rám annyira igényt az állam, mint „a szocializmus korszakában” (Juhász Ferenc szép szava ez), mikor nem költözhattünk szabadon, hanem mint a jobbágyok, földesurunk szolgálatából nem léphettünk ki, ha ráuntunk. Nekem gyerekként, kamaszként jutott ki ez a szelíd rabság, mire meglepődhettem volna rajta, elmúlt. Mire elgondolkoztam volna rajta, vége volt. De azért azóta elgondolkoztam. Nem jó, ha az embernek megmondják, hogyan és hol kell otthon éreznie magát, nem jó, ha előírják a hazaszeretet módját. Valahogy sose tudtam szeretni, amikor kötelező volt. Vörösmarty sora sem parancs, hanem kényszerű felismerés inkább, az elnyomás leírása. Itt élned, s halnod kell. De nekünk már nem kell. Nekem a szabadság a hazám.

